

РЕФОРМУВАННЯ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ: СУЧАСНЕ БАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

У тезах подана характеристика феномену навчальних досягнень молодших школярів в контексті реалізації компетентнісного підходу в загальній середній освіті України. Розглядається зміст навчальних досягнень на основі оновлених нормативних документів.

Ключові слова: навчальні досягнення молодших школярів, компетентність, Державний стандарт початкової освіти.

In the article, the features of the phenomenon of the primary school children's academic outcomes were represented in the context of the competence-based approach implementation in the comprehensive secondary school of Ukraine. The content of the academic outcomes are covered on the basis of the regulatory documents.

Keywords: primary school children's outcomes, competence, the State standard.

Одним із викликів сьогодення, що постали перед вітчизняною системою освіти, є модернізація всіх її ланок – від дошкільної до академічної. Першим суттєвим кроком у цьому процесі виявилось оприлюднення Концептуальних засад реформування середньої школи – документа, який, з одного боку, проголошує збереження цінностей дитинства, необхідність гуманізації навчання, особистісного підходу, розвитку здібностей учнів, створення навчально-предметного середовища, що в сукупності забезпечують психологічний комфорт і сприяють вияву творчості дітей, а з іншого, – зумовлює принципове оновлення чинної нормативної бази. Так, від кінця 2016 року триває робота широкої педагогічної громадськості над розробленням нового Стандарту загальної середньої освіти.

Зупинимось на аналізі проекту Державного стандарту початкової загальної освіти з огляду на визначені в ньому результати навчання молодших школярів.

Передумови до зміни бачення навчальних досягнень учнів можна віднайти в Концепції реформування, де вказується на орієнтацію освіти на досягнення виключно знанієвих результатів: «Як і 10, 20, 50 років тому, пересічний український школяр отримує в школі суму знань. За останні роки ця сума дуже збільшилася, як і значно зріс загальний інформаційний потік у світі. Учні спроможні лише відтворювати знання, проте часто не отримують вміння застосовувати їх для вирішення життєвих проблем». Тобто, йдеться про недостатній рівень сформованості в учнів компетентностей, необхідних їм для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці. У Концепції зафіксовано намір створити нові освітні стандарти, які будуть орієнтувати шкільне навчання на формування в учнів ключових компетентностей, тоді як чинні стандарти зосереджені здебільшого на досягненні предметних.

У Концепції подано перелік ключових компетентностей, визначених «Рекомендаціями Європейського парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя» (18.12.2006). До їх числа належать такі: спілкування державною мовою (і рідною у разі відмінності); спілкування іноземними мовами; математична; основні компетентності у природничих науках і технологіях; інформаційно-цифрова; уміння вчитися впродовж життя; ініціативність і підприємливість; соціальна та громадянська; обізнаність та самовираження у сфері культури; екологічна грамотність і здорове життя.

Важливий акцент новозмін пов'язаний із тим, що визнається рівнозначність ключових компетентностей на всіх етапах навчання. Тобто, освітні галузі (мовно-літературна, математична, природнича, технологічна, інформатична, громадянська й історична, соціальна і здоров'язбережувальна, фізкультурна, мистецька) володіють потенціалом, необхідним для

формування кожної ключової компетентності, й реалізують його наскрізно у процесі навчання школярів.

Наприклад, внеском математичної освітньої галузі у формування компетентності спілкування державною мовою є уміння, що виробляється в процесі навчання математики, – лаконічно та зрозуміло формулювати думку, аргументувати, доводити правильність тверджень; у компетентність спілкування іноземними мовами – зіставляти математичний термін чи буквене позначення з його походженням з іноземної мови; в основні компетентності у природничих науках і технологіях – моделювати процеси, що відбуваються в навколишньому світі; в інформаційно-цифрову компетентність – діяти за алгоритмом та складати алгоритми; у компетентність уміння вчитися – доводити правильність певного судження та власної думки; у компетентність ініціативність і підприємливість – здійснювати раціональний вибір; у соціальну та громадянську компетентності – робити висновки з отриманих результатів розв’язування задач соціального змісту; в обізнаність та самовираження у сфері культури – естетично зображувати фігури, графіки, рисунки; в екологічну грамотність і здорове життя – ощадливо користуватися природними ресурсами. Наведений приклад показує, що під час вивчення будь-якого предмета чи інтегрованого курсу в його змісті й відповідному дидактико-методичному забезпеченні мають бути реалізовані складники всіх ключових компетентностей.

Мета освіти, пов’язана із формуванням в учнів ключових компетентностей, одержала свій розвиток у проекті визначального для початкової школи документа – Державного стандарту початкової загальної освіти. У проекті цілком обґрунтовано зазначено, що основою формування компетентностей визнається досвід діяльності дітей, їхні потреби, які мотивують до навчання. Як у чинному Стандарті (2011 р.), так і в проекті визначені загальнонавчальні уміння, які є спільними складниками будь-якої компетентності. У проекті до їх числа віднесені такі: читання з розумінням,

уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критично та системно мислити, логічно обґрунтовувати позицію, створювати нове, виявляти ініціативу, конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими людьми. Саме ці вміння можуть слугувати підставою для інтеграції освітніх галузей як однієї із провідних ідей Концепції реформування.

Зважаючи на основний результат початкової освіти, зафіксований у Національній рамці кваліфікацій (2012 р.), – «здатність виконувати прості завдання в типових ситуаціях у чітко визначеній структурованій сфері роботи або навчання; виконання завдань під безпосереднім керівництвом», учень має пройти всі етапи формування умінь – ознайомлення зі способом діяльності, закріплення під керівництвом учителя, виконання спочатку за зразком, а потім самостійно, й, нарешті, перенесення з одного навчального предмета на інший. Таким чином забезпечаться міжпредметні зв'язки або інтегрованість змісту.

Принципові зміни торкнулися результатів навчання молодших школярів. Так, у чинному нині Стандарті визначено мету й завдання кожної освітньої галузі з проекцією на результати навчання у початковій школі, тоді як у проекті – мета й «загальні цілі» стосуються всього терміну 12-річного навчання, а результати – початкового його етапу. У нормативі 2011 року навчальні досягнення мають статус державних вимог до рівня загальноосвітньої підготовки учнів, визначених на кінець четвертого класу відповідно до змістових ліній; у новому – обов'язкових результатів навчання у 1 – 2 і 3 – 4 класах без розмежування по кожному класу і без прив'язки до змісту. Досі викликає дискусію характер результатів: якщо у чинному Стандарті відображені вимірювані складники компетентностей – знання, уміння, навички, то в проекті нового – лише уміння, які конкретизують загальні цілі.

На нашу думку, описаний у проекті перелік навчальних результатів може породити кілька проблем, які потребуватимуть додаткового роз'яснення, а

саме: 1) як забезпечити якісний добір змісту навчання, необхідного для досягнення норми; 2) як розподілити в межах першого (1 – 2 класи) й другого (3 – 4 класи) циклів навчання їх результати, зважаючи на необхідність здійснення підсумкового контролю навчальних досягнень; 3) чи не опиняться на периферії уваги інші складники компетентності, зокрема, знання, які в початковій школі є або передумовою складних умінь, або пропедевтичними елементами змісту, необхідними для опанування навчального матеріалу в основній школі; 4) як чинити з учнями, які не зможуть досягти рівня описаних обов'язкових результатів та інші.

Таким чином, сучасне бачення результатів навчання є одним із нагальних питань, що потребує професійної дискусії та чіткого й виваженого рішення.